

La Cort General de Catalunya baixmedieval i el constitucionalisme antic*

Pere Ripoll Sastre**
Universitat Pompeu Fabra

Rebut 10 abril 2023 · Acceptat 20 juny 2023

RESUM

El text que es presenta analitza les característiques principals de la Cort General de Catalunya a la baixa edat mitjana, entitat que servirà de seu perquè la *universitas* i la monarquia, les dues institucions generals que representaran políticament Catalunya i que donaran forma al dualisme polític idiosincràtic d'aquesta nació, s'hi reuneixin per tractar els assumptes de la terra. Aquesta institució esdevindrà el punt neuràlgic del pactisme català, i la seva importància constitucional no només es basarà en l'aprovació de lleis generals i en la creació d'una nova fiscalitat general, sinó també en la creació de dinàmiques encarregades d'assegurar l'imperi del dret, o en la constitució d'institucions que, com la Diputació del General, tindran una centralitat política i social dins l'entramat institucional de Catalunya fins que la imposició de la Nova Planta borbònica de principis del segle XVIII en dictarà la supressió.

PARAULES CLAU: història institucional catalana medieval, parlamentarisme català medieval, pactisme jurídic, dualisme polític

La Cort General de Catalunya¹ ha estat un dels exemples més característics d'aquelles assemblees europees en què a partir del segle XIII es produirà un diàleg, negociació i intercanvi constant entre un príncep i una comunitat general representada, fet que donarà lloc a una realitat política en què el monarca mai tindrà un poder absolut, mentre que els seus súbdits empraran aquestes assemblees per a combatre i al mateix temps compartir la *plenitudo potestatis* del sobirà.

En el cas de Catalunya, tota aquesta dimensió política i institucional anirà indiscutiblement lligada a un altre fenomen o doctrina medieval àmpliament estudiada com és el pactisme, la qual trobarà la màxima expressió en les lleis generals aprovades a la Cort General gràcies a la capacitat colegisladora que adquiriran els estaments.² Així és com ho reflectia l'*Extragravatorium Curiarum* del jurista Jaume Callís, obra cabdal de gran repercussió que hauria suposat el primer tractat sobre el funcionament de Cort baixmedieval, el qual fou acabat el 1423³ i imprès el 1518,⁴ de la mateixa manera que també foren publicades a l'època moderna les altres obres de referència baixmedivals sobre el procediment de Corts com ara l'*Speculum*

principum ac iustitiae del valencià Pere Belluga (redactat el 1441 i editat el 1530)⁵ i l'*Apparatus super constitutionibus Curiarum Generalium Cathalonie* del també famós Tomàs Mieres (redactat també a finals del segle XV i imprès el 1631).⁶ A l'època moderna, coincidint amb un període en què l'interval de reunió de les Corts és més espaiat, proliferen més obres, i n'és una de les més rellevants la *Pràctica, forma y stil de celebrar Corts Generals en Catalunya y matèries incidents en aquelles* de Lluís de Peguera (redactada entre 1604 i 1610 i publicada el 1632),⁷ obra molt influenciada per la de Callís, per la qual cosa és necessari tenir-la en compte en un estudi centrat en la dinàmica de Cort baixmedieval, tot i que sigui una obra moderna.⁸

Tot aquest conjunt d'obres mencionades no es van limitar únicament a descriure les qüestions procedimentals d'una institució accessòria de la monarquia convocada tot just per obtenir consell i ajut financer, sinó que s'hi evidència la seva centralitat política, jurídica i social.

La historiografia de la Cort General ha sigut molt generosa, especialment pel que fa al període modern, amb obres imprescindibles com *El dret públic català* de Víctor Ferro,⁹ un text que constitueix encara un referent per a qualsevol estudi que hagi d'abordar l'estructura, la lògica i la naturalesa de la Cort General; o les actes sorgides del Congrés celebrat a Barcelona sobre les Corts catalanes del 1988,¹⁰ que continuen proporcionant una àmplia perspectiva sobre la matèria i que juntament amb les aportacions d'Oriol Oleart¹¹ i Núria Sales¹² formen part d'aquell

* Aquest text forma part del projecte I+D+i «Conflictos singulares para juzgar, arbitrar o concordar (siglos XII-XX)», finançat per l'Agència Estatal de Investigació del Ministerio de Ciencia e Innovación (codi PID2020-117702GA-I00).

** **Adreça de contacte:** Universitat Pompeu Fabra. Departament de Dret. Edifici Roger de Llúria. Carrer de Ramon Trias Fargas, 25-27, 08005 Barcelona. Tel.: +34 935 42 26 17. Despatx 40.124. Email: pere.ripoll@upf.edu

conjunt de treballs que segons Àngel Casals foren els que Eva Serra va considerar cabdals per a «donar cos a una nova lectura de les Corts»,¹³ autora que també destaca per les seves aportacions per tal com no només repassen tots els aspectes relacionats amb la dimensió institucional de la Cort General moderna i la seva visió comparada amb les Corts aragoneses i valencianes, sinó també perquè aporten una visió de la dimensió municipal representada que permet entendre el pensament i la base política del Principat, un aspecte que encara resta pendent per al període baixmedieval.¹⁴ D'altra banda, i entre tantes altres obres que es van citant en aquest treball, tampoc no s'ha d'oblidar la importància que tenen els diferents volums que Textos Jurídics Catalans ha anat publicant fins ara sobre la legislació de Corts medieval i moderna, com tampoc els treballs sobre fiscalitat i hisenda, matèria impossible de dissociar de la Cort General, de Manuel Sánchez, Pere Ortí i Pere Verdés.

DE LES ASSEMBLEES DE PAU I TREVA I LA CÚRIA FEUDAL A LA CORT GENERAL

L'origen i evolució de la Cort General de Catalunya es pot veure a través de les poques normes de dret parlamentari que la institució va anar promulgant, ja que el gruix més important de normativa que va donar forma a nivell processal va ser fonamentalment d'origen consuetudinari, tot fent que el paper dels juristes catalans consistís a recollir-la i omplir-ne els possibles buits normatius recolzant-se en el *ius commune*.¹⁵ En són una mostra els diferents tractats i opuscles ja comentats apareguts tant a l'època medieval com, sobretot, a l'època moderna.

La Cort General, tal com la coneixem a la baixa edat mitjana, és el resultat de la fusió, per dir-ho d'alguna manera, de dues institucions feudals: la cort comtal i les assemblees de Pau i Treva. Aquestes últimes, les quals seran impulsades originàriament per l'Església ja que davant l'absència d'un poder polític que pugui reprimir la violència privada feudal buscarà la protecció de determinats sectors socials i la limitació de la lluita armada en determinats dies de la setmana, són les que més influenciaran la institucionalització de la Cort General, per tal com la seva estructura assembleària —en què participa extensament l'elit política i social del país, contràriament a la cort feudal, que és més restringida— i la legislació que s'hi aprovarà, basada en el pacte general, seran molt útils a una monarquia com la de Jaume I, que veu créixer les estructures d'estat i que busca compromís polític. És amb aquest rei amb qui la Cort General es va consolidant progressivament com a institució, mostrant els seus elements bàsics i indispensables especialment a partir del 1228, i és en la seva estructura on es veuran els components de les dues institucions fins al 1264, moment en què la Pau i Treva deixarà de ser tractada i apareixerà, segons Gener Gonzalvo, l'antecedent del que serà la presentació de greuges.

Sota el regnat de Jaume I, el poder legislatiu encara l'ostenta únicament el rei, però aquesta evolució i tradició que s'engega el 1214 a Lleida amb aquest monarca portarà que el 1283, ja amb Pere II, la Cort General rebi la seva institucionalització *de iure*, donant entrada legal al famós pactisme jurídic.¹⁶ Posteriorment, al segle XIV, la Cort General ja gaudeix d'una sòlida institucionalització i serà amb Pere el Cerimoniós, rei que donarà molta importància a la seva celebració i que desplegarà la riquesa retòrica parlamentària que continuaran els seus successors, amb qui se'ns presenta a través d'un procés d'intercanvi molt formal que es caracteritza per l'absència gairebé total d'espontaneïtat. Les Corts Generals que celebrarà aquest rei, especialment les universals de tots els regnes i terres, tindran una importància i una representativitat per a la historiografia del parlamentarisme europeu medieval com la tindran els parlaments francesos celebrats en aquella època o els parlaments anglesos, especialment el del 1376, el qual veurà emergir la figura de l'*speaker* com a portaveu de la comunitat general.¹⁷

En el seu *Extragravatorium Curiarum*, Jaume Callís, jurista que, per la seva estreta relació amb la Cort General (va ser habilitador, provisor de greuges i tractador de Corts entre el 1414 i el 1432), es va convertir en un dels grans especialistes baixmedievals en la institució parlamentària, va plantejar les següents vuit qüestions o dubtes per donar resposta a tot l'univers que representava la Cort General: 1) D'on prové el nom de *Cúria* o *Cort*; 2) Quines són les diferents utilitzacions del terme *Cúria* o *Cort*; 3) Quan es convoca la Cort General de Catalunya; 4) Com es convoca la Cort General de Catalunya; 5) A quin lloc ha de ser convocada; 6) Qui són els que han de ser convocats i els que hi estan interessats; 7) Qui són els que han de tractar i resoldre a la Cort, i 8) Com s'ha de concloure i llicenciar la Cort.¹⁸

D'altra banda, la primera compilació del dret català, que fou ordenada fer per la Cort General de 1412-1413 i fou impresa per primer cop el 1495, conté el títol *De celebrar Corts e en quin temps e lochs e ab quals persones se deu fer e com lo iuy de la Cort deu ésser observat*, títol en el qual es desenvolupen algunes de les qüestions plantejades per Callís, aspecte que no és casual si tenim en compte que fou un dels juristes encarregats de dur a terme el procés de codificació i traducció al català del disseminat dret general del Principat,¹⁹ per la qual cosa tant la compilació com l'*Extragravatorium Curiarum* haurien estat obres elaborades paral·lelament en el mateix període i s'haurien influenciat mútuament, aspecte que es pot veure a continuació a través de les normes corresponents al període baixmedieval disposades a la mencionada compilació.²⁰

— L'usatge número 80, anomenat *Iudicium in curia datum*, el qual atribueix a la Cort la capacitat d'exercir funcions judicials, i per tant remet a una de les competències típicament feudals de la cúria comtal, que és la d'impartir justícia. Flocel Sabaté ens indica que el comte sol presidir la cúria, aspecte ja freqüent a partir de la segona meitat del segle XII, però també s'hi sotmet en disputes amb els seus

vassalls, i és aquí quan deixa de presidir-la per convertir-se en part i sotmetre's al judici per evitar que sigui jutge i part en una mateixa causa; d'aquesta manera, la cúria demostra que no és tot just un organisme auxiliar del comte, sinó que opera com una instància judicial suprema a la qual el comte mateix s'hi persona i s'hi sotmet.²¹

— L'usatge número 81, anomenat *Iudicia curiae*, important norma que estableix el sistema de prelació de fonts per al procediment judicial, on els usatges esdevenen la font principal i el *liber iudiciorum* la font subsidiària seguida de l'arbitri del príncep i les decisions de la cúria.²² Demostra, per tant, una de les característiques històriques del sistema jurídic català, que és l'abundància de normes que estableixen la prelació de fonts des d'èpoques primerenques.

— La constitució número 23 de la Cort General de Barcelona del 1283, la qual fixava que almenys un cop a l'any i dins el territori de Catalunya s'hauria de celebrar «General Cort als catalans per al bon stament e reformació de la terra». Reconeixia, per tant, la importància d'establir una periodicitat estable i un interval no gaire gran que separés la celebració de la Cort, alhora que indicava la centralitat de la institució en l'àmbit polític en els assumptes públics, tot mostrant que estava composta pels tres estaments, i per tant, per l'elit política del país («prelats, religiosos, barons, cavallers, ciutadans e hòmens de viles»). Això no obstant, aquesta norma disposava una clàusula d'excepcionalitat que permetia al rei no convocar la Cort en el termini dictat «si per alguna justa rahó» se'n veia impedit, cosa que li restava una certa rigidesa i per això fou força incomplerta.

— La constitució número 4 de la Cort General de Barcelona del 1299, mitjançant la qual s'especificava que el primer diumenge de Quaresma de cada any seria el dia en què la Cort General es reuniria, alternant les ciutats de Lleida i Barcelona, tot i que es podria triar un altre indret, sempre a Catalunya, si el rei ho comunicava amb una antelació mínima de dos mesos. La Cort que no es pogués celebrar per qüestions de malaltia o absència del rei per altres motius, es reuniria un mes després del seu retorn o recuperació.

— El capítol de Cort número 33 de la dessús mencionada Cort aprovat arran d'un cas de contumàcia, situació que cercava bloquejar qualsevol acord per l'absència d'un dels tres estaments. En aquest cas en concret, fou l'estament eclesiàstic el que va abandonar la Cort per tal de no quedar subjecte a determinades decisions i així poder continuar gaudint de determinades exempcions i llibertats. Davant d'aquesta situació, els estaments presents (nobiliari i ciutadà) protestaren i demanaren al rei que a partir d'aquell moment la contumàcia i eventual inassistència no pogués bloquejar el procediment de Cort, fent que els acords adoptats tinguessin plena vigència i sotmetessin l'estament absent. És possible que aquesta situació vingués donada perquè la Cort va decidir limitar a la jurisdicció eclesiàstica l'àmbit de percepció del bovatge, tribut considerat d'accés al tron, ja que els reis el demanaven al

començament del regnat, i del qual els estaments militar i ciutadà quedaren exempts després de pactar-ne la venda amb el monarca per 200.000 lliures.²³ Aquesta regulació de la contumàcia, per consegüent, va suposar l'establiment d'una norma de gran rellevància del dret parlamentari i Víctor Ferro ens indicava que va trobar una aplicació decisiva fiscalment a la Cort General de 1362-1363, moment en què es creen les *generalitats* (els tributs del General consignats a redimir el deute públic a partir del 1365), les quals tots els estaments restarien obligats a satisfer, quedant l'estament eclesiàstic sotmès a la jurisdicció del General en matèria de tributs ordinaris.²⁴ A més, en aquesta disposició apareix la *universitas Cathalonie* ja amb el nom de «General de Catalunya», que representa la institucionalització del *populus* català i el seu reconeixement com a comunitat política,²⁵ posant-se de manifest la seva continuïtat i vigència encara que un dels estaments no hi fos present, i que juntament amb el rei descriuen clarament el dualisme polític típic del Principat.

— La constitució número 2 de la Cort General de Lleida del 1301, norma que, d'una banda, ampliava l'interval mínim de separació de Corts d'un a tres anys, i de l'altra, atorgava al General el dret a suplicar la celebració de la Cort abans dels terminis establerts, per la qual cosa la iniciativa de la convocatòria ja no requeia només en el rei, si bé no sembla que generés una obligació al monarca, ja que la decisió final depenia únicament d'ell. En aquesta constitució també s'estableix que les persones convocades a assistir a la Cort General havien de ser representades per procuradors si la seva absència era justificada, com també que en cas de no assistir-hi o d'arribar-hi tard personalment o per procurador, els acords ja presos tindrien plena validesa i obligarien tothom.

— El capítol de Cort número 10 de la dessús mencionada Cort General, el qual, davant la tornada de l'estament eclesiàstic a la Cort General, derogava les disposicions que impedièn futures redempcions fiscals.²⁶

— La constitució número 24 de la Cort General de Girona del 1321, mitjançant la qual es regulava la representació dels cavallers a través d'uns síndics o procuradors que en aquesta disposició són anomenats «tractadors», els quals haurien estat elegits en un tipus d'assemblees que es celebrarien a les vegueries, a les quals sembla que no tots els cavallers hi podrien assistir, i on s'haurien tractat els assumptes de la Cort que després serien tramesos per aquests representants. Callís ens indica que, llevat que algú ja gaudís per llei o per costum del dret a ser representant, l'elecció de síndic o representant d'universitat o corporació també es faria per mitjà d'una reunió general de tot el poble, del seu consell o per altres mecanismes propis de la ciutat, per majoria dels assistents i amb l'autoritat del veguer i el batlle.²⁷

— La constitució número 30 de la Cort General de Perpinyà del 1351, la qual regulava el procediment parlamentari de la procuració dels síndics de capítols i universitats, tot establint que els procuradors haurien de ser catalans, que només podrien ser delegats d'una persona i que algú

amb dret a assistir a la Cort no podria ser procurador d'una persona que no hi aniria, exceptuant els cavallers, que sí que podrien ser procuradors (tractadors en la normativa anterior) d'altres cavallers. D'altra banda, es regulava que la causa per la qual una persona citada no pogués assistir a la Cort hauria de ser notificada a través de fe notarial i mitjançant jurament. La Cort, a través dels habilitadors, es reservaria el dret a declarar si la causa de l'absència seria justa o no. El procurador hauria de presentar el document notarial que donava fe de l'impediment per assistir de la persona citada, alhora que s'establí la pena de no poder presentar greuges si es determinava que la causa de l'absència i de procuració no havia estat justa.

— La constitució número 19 de la Cort General de Cervera del 1359 per la qual es permetia que quan l'impediment d'assistència a la Cort fos per un motiu vergonyós, perillós o damnós, fos suficient mencionar aquests motius sense que aquests s'haguessin d'especificar i comprovar. Segons Callís, es tractava d'uns impediments de la noblesa que per malaltia de les parts íntimes —parts *pudendes* segons Peguera, intuïm que de tipus hemorroidal— impedisser cavalcar; també ens indiquen els dos autors que dins la categoria de *vergonyós* s'inclouïa el fet que una «persona noble o molt noble» tingués un enemic de naturalesa inferior que fes perillar la seva vida de camí a la Cort.²⁸

— El capítol de Cort número 8 de la Cort General de Barcelona del 1365, la qual fou presidida per la reina Elionor, situació que va provocar que els braços consideressin un perjudici el fet que el rei no presidís la Cort General, ja que aquesta només es podia celebrar amb el titular del poder públic. És per això que acceptaren la presidència delegada en la reina com a mesura excepcional, però tot protestant que això no servís per a generar un ús parlamentari que servís de precedent i esdevingués un dret per part del monarca, el qual va acceptar el capítol, però reservant-se el dret de fer-ho en casos de necessitat.

— La constitució número 3 de la Cort General de Sant Cugat del 1419, per la qual es regulava la distribució dels assistents a la Cort General i als Parlaments, i que tal com es pot veure en la miniatura de la compilació del 1495, el rei ocuparia el lloc més elevat de la reunió, on s'ubicaria el seu setial; a continuació, en el primer esglaó immediat al pla del tron, s'hi situaria l'uixer d'armes del rei, que és l'única persona que podria ocupar algun dels esglaons del soli, ja que la resta d'assistents se situarien a baix de tot, ocupant el canceller, el vicecanceller i la resta d'oficials del rei el banc just davant del setial reial, mentre que la resta d'assistents es distribuïrien en els bancs laterals i del fons.

— La constitució número 3 de la Cort General de Barcelona del 1422, mitjançant la qual s'establí que, en cas que el rei no pogués assistir a la localitat de convocatòria i reunió (injucció) de la Cort General o del Parlament, només es podria prorrogar durant un màxim de 40 dies; passat aquest termini, la Cort o el Parlament quedarien dissolts per ells mateixos (*re ipsa circumducta*) i es tindrien per desconvocats (absolts), podent els assistents marxar sense que això tingués conseqüències.

— La constitució número 4 de la dessús mencionada Cort, la qual dictava que les reunions de Corts i Parlaments no es podrien celebrar en localitats inferiors a dos-cents focs, per una qüestió de logística, entenem, ja que hi hauria d'haver prou cases per allotjar tots els participants, com també comptar amb els serveis necessaris que una organització d'aquestes dimensions requeria.

Es pot observar, per tant, que el règim jurídic de la Cort General arrenca amb normativa pròpiament feudal com són els *Usatges* de Barcelona, centrada a administrar justícia, i després es va completant amb la normativa característica de la Cort baixmedieval, que són les constitucions i els capítols de Cort, ja que s'ha convertit, influenciada per l'esperit pactista de la Pau i Treva, en l'òrgan legislatiu superior de Catalunya. Aquesta cabdal atribució, que està determinada per la cèlebre constitució número 14 de la Cort General de Barcelona del 1283 i que, com ja és prou conegut, fixa les bases del pactisme jurídic atribuint als tres braços la mencionada capacitat colegisladora juntament amb el rei, no es troba inserida en el títol anteriorment citat de la compilació del 1495, sinó que forma part d'un conjunt de títols que ens mostren clarament el sentit últim de la institució per tal com contenen normativa que regula la reparació de greuges, la normativa que defineix qui és el legislador i quines són les diferents normes de validesa general, així com també aquells aspectes referits a la seva interpretació i observança, especialment pel que fa al sotmetiment de la monarquia a l'imperi del dret i de la normativa pactada.²⁹

LA CORT GENERAL I LA PRODUCCIÓ DEL DRET

La potestat legislativa de la Cort General és sens dubte la màxima expressió de la materialització del pactisme català, com també l'atribució i característica més rellevant d'aquesta institució. La dessús mencionada cèlebre constitució número 14 de la Cort General de Barcelona del 1283³⁰ venia a confirmar i a establir legalment el caràcter sinal·lagmàtic de la tradicional producció del dret català de validesa general, aspecte que esdevindria un precepte constitucional constant fins a la imposició de la Nova Planta borbònica. De la mateixa manera que succeeix amb la Diputació del General, alguns aspectes de la Cort van agafant forma durant el segle XIV i arriben al segle XV i a l'època moderna d'una manera més estructurada i definida. És el que passa amb la tipologia de normes que genera la Cort, ja que, com ens indica Josep Maria Gay, les disposicions legals de la Cort reben en un inici denominacions indistintes com ara estatuts, ordinations, capítols, constitucions, restitucions, declaracions o confirmacions, i no serà fins a la segona meitat del segle XIV que la dinàmica de Cort generarà una divisió més clara de les normes coincidint amb la irrupció del capítol de Cort, normativa formulada pels estaments i sancionada pel monarca³¹ i que, almenys des de la Cort General de Cervera del 1359, ja és emprada per a regular les condicions del donatiu i

començar a organitzar els poders de la Generalitat, per la qual cosa haurà de restringir les regalies del rei.

La legislació produïda per la Cort, normativa a la qual juristes i autors es referiran com a lleis generals pactades, lleis paccionades o lleis pacte, ha sigut classificada a través de tres normes diferents: les constitucions, els mencionats capítols de Cort i els actes de Cort.

Pel que fa a les constitucions, es tracta de normes proposades pel monarca que han de comptar amb l'aprovació dels estaments en virtut de la mencionada constitució 14 del 1283, tot i que Víctor Ferro considera que aquesta iniciativa reial hauria pogut ser real o ficta; segons el mateix autor, «la fórmula més corrent, després del preàmbul on s'expressaven els motius i la intenció de la norma, deia “amb llocació i aprovació de Cort estatuiem i ordenam”». ³² La iniciativa legislativa de la constitució recau, si més no formalment, en el rei. En canvi, en el capítol de Cort són els estaments els que tenen la iniciativa legislativa, mentre que el paper del rei consisteix a consentir i donar-li força de llei. D'aquesta manera, el capítol de Cort es compon de dues parts fonamentals, la proposta dels braços per una banda i la provisió reial per l'altra, que sol aparèixer a final d'aquesta darrera sota la fórmula «Plau al senyor rei», si és que aquest hi dona consentiment total o a través d'esmenes en el cas que l'accepti parcialment. Podia rebutjar el rei totalment un capítol de Cort? Sí, tot i que no era gaire habitual, i el que ens mostra el *Llibre de Vuit Senyals* —la primera compilació del règim jurídic de la Generalitat baixmedieval que ordena fer la Cort com a reafirmació de la seva jurisdicció davant l'arribada dels Trastàmara— és que podien passar dues coses: la primera, que el rei contestés amb una proposta encaminada a satisfer els braços, els quals, en cas d'estar-hi d'acord, respondrien amb la provisió «Plau a la Cort» (mitjançant la qual entraria en vigor el capítol), i la segona és que el rei directament rebutgés el capítol sense contraproposta, deixant als braços l'única opció de deixar en suspensió la proposta per tornar-la a presentar a la següent Cort, que és el que va passar, per posar-ne un exemple, amb el capítol de Cort 59 del 1376 amb el qual els braços demanaven al rei que renunciés al dret d'imposició per justa causa (aquell que gràcies al *ius commune* li permetia reclamar incondicionalment finançament per motiu de matrimoni, cavalleria o rescat), ja que els Generals es trobaven molt «opremuts e encarregats» pels subsidis i donatius als quals havien de fer front. El monarca va respondre que «no demanen just» i el capítol no va entrar en vigor. Posteriorment a la Cort del 1378 es va a tornar a presentar el capítol i el rei va remetre a la resposta ja donada el 1376. Finalment, el 1380, la proposta fou presentada de manera més suavitzada (limitada només al segon casament del primogènit), moment en què va entrar en vigor. ³³

Segons Josep Maria Gay, el capítol de Cort no deixa de ser una petició dels braços que no culmina o no pot arribar a formular-se com a constitució. ³⁴ En el *Llibre de Vuit Senyals* se'ns mostra que el 1380 els braços demanaran al rei «fer d'aquells e de cascú d'aquells [capítols] constitu-

ció o constitucions, privilegi o privilegis». Sobre quina seria la motivació d'aquesta petició, tenint en compte que tant constitució com capítol de Cort són llei general pactada, s'ha de dir que Núria Sales ens indica que la constitució és la «norma jurídica màxima» i que «cal confirmar a cada nova Cort» el capítol de Cort; ³⁵ podria ser, doncs, que els estaments volguessin dotar amb més rigidesa els acords aprovats a instància seva i així donar un major blindatge jurídic a la jurisdicció del General. En aquest sentit, s'ha de dir que, de totes maneres, el capítol de Cort tindrà un gran desenvolupament, i tampoc no s'observa que els estaments reclamin amb regularitat i insistència la transposició del capítol de Cort en constitució, raó per la qual no s'hauria de considerar que l'objectiu del primer sigui sempre convertir-se en el segon. D'altra banda, el capítol de Cort 27, també del 1380, reclamava que tots els capítols de Cort i les seves provisions fetes pel rei tinguessin «força e eficàcia de constitució e d'acte de Cort General» i fossin observats com a tals, per la qual cosa se'ns mostra que en aquell període es té una visió prou clara sobre la naturalesa del capítol de Cort, el qual és considerat un acte solemne de Cort i, per tant, el resultat de tota decisió presa durant la Cort que rep la força i l'eficàcia de constitució i, per tant, té rang de llei paccionada i llei general. ³⁶ No sembla haver-hi, consegüentment, tal com ens indica Josep Maria Gay, un criteri material que permeti diferenciar constitució de capítol de Cort. ³⁷

Pel que fa a la tercera tipologia de norma sorgida de Cort, l'acte de Cort, es tracta d'una legislació que ha generat moltes opinions i que, a la llum del després mencionat capítol de Cort 27 del 1380, seria complicat distingir-lo de les constitucions. La majoria d'autors coincideixen que per acte de Cort ens referim genèricament a qualsevol acte acordat o dut a terme per la Cort General, i que podien ser disposicions internes o puntuals preses per al bon funcionament de la Cort, lleis particulars que a petició d'un o només dos braços eren decretades pel rei, normes de rang inferior ja existents que a petició dels braços eren elevades a condició de llei paccionada, com també futura reglamentació la confecció de la qual la Cort deixava a l'arbitri de la Generalitat. ³⁸ Josep Maria Gay, d'altra banda, ens indica que aquesta normativa no implicaria únicament un acte normatiu, com demostren les sentències de greuges, sinó que també inclouria disposicions sorgides fora de la Cort a les quals es donaria força de llei, tot i que normalment no haurien tingut una publicació fora de Corts, com tampoc no haurien sigut recopilades. ³⁹ A través del *Llibre de Vuit Senyals*, i en la línia del que aporten Soler i Gay, resulta esclaridor el capítol de Cort primer de la Cort General de 1368-1369, que fixava que la potestat normativa atorgada a una comissió estamental, amb la qual es promulgarien ordinacions i provisions per a regular els tributs del General, tingués «plena força e valor e fos haüt per acte de Cort». ⁴⁰ D'aquesta manera, la forma en què s'expressa l'acte de Cort en aquest cas és a través d'aquestes ordinacions i provisions, les quals tindrien rang de llei paccionada. Finalment, Eva Serra ens indicava

que l'acte de Cort, a banda de ser un tema de debat encara obert, era igualment a València i a Aragó una tipologia de contingut ampli i versàtil que, juntament amb constitucions, furs i capítols, no podia ser revocat per una sola de les parts, sinó que la modificació i la revocació d'aquestes normes requeria el consentiment del rei i dels estaments, aspecte que era un principi fonamental del dret d'aquests tres països.⁴¹

L'OBSERVANÇA DEL DRET, LA JURISDICCIO DEL GENERAL I EL JURAMENT REIAL

«Poc valdria fer lleis i constitucions si no eren per nos i nostres oficials observades [...]» D'aquesta manera començava la constitució número 32 de la Cort del 1481, coneguda com a constitució de l'«observança o poc valdria», que ens mostrava que la creació del dret a través del pactisme difícilment es podia separar d'aquelles dinàmiques i instruments que van tenir com a objectiu vetllar pel compliment de les lleis generals i del sistema jurídic en si mateix. En aquest sentit, la Cort General també hi va jugar un paper capital, i en aquest cas en concret no feia res més que fixar per llei el que a aquestes altures de la tardor baixmedieval ja formava part del constitucionalisme català i que era el caràcter suprem del dret general per sobre de qualsevol autoritat del Principat, especialment la monarquia i els seus oficials, i que suposava que qualsevol disposició no pactada que lesionés el sistema jurídic seria declarada nul·la *ipso facto*, per la qual cosa cap autoritat del país li hauria de donar compliment sense que això tingués repercussions penals, polítiques o administratives. L'eficàcia d'aquesta norma, tan diferent de la fórmula castellana «obedézcase pero no se cumpla», que tan sols deixava, podríem dir generalment, en suspensió cautelar l'aplicació d'una norma mentre se'n demanava al rei la rectificació, fou certament alta, tot i que en l'època moderna es va buscar el seu perfeccionament, no podent evitar-se finalment la creació del Tribunal de Contrafaccions en el prelude de la Nova Planta, instància de composició mixta i paritària entre el rei i el General, que funcionaria com a tribunal de garanties constitucionals amb una perfecta bilateralitat, ja que cap de les dues parts tindria reservat un vot de qualitat.⁴²

Però abans de l'aprovació de la constitució «poc valdria», la Cort General comptava des del segle XIII amb certes dinàmiques i atribucions pròpies que forçaven el compliment de les normes i el manteniment del principi de legalitat. És el cas de la presentació dels greuges, amb els quals els estaments reclamarien la reparació de tots els perjudicis que l'Administració reial hauria provocat lesionant drets reconeguts a algun dels braços, al General de Catalunya, a llocs singulars o a particulars, en un procediment que requeria el nomenament d'una comissió paritària formada per nou jutges (proveïdors) nomenats pels estaments i nou més nomenats pel rei, els quals coneixerien, determinarien, definirien i executarien tots els

greuges presentats a la Cort. Les sentències d'aquesta comissió eren considerades «acte de Cort i judici en Cort», com ja s'ha mencionat, i el seu correcte compliment era posat com a condició per a concedir la proferta, alhora que es reservava una part del donatiu per a les possibles indemnitzacions econòmiques,⁴³ aspecte que convertia aquesta important atribució de la Cort General en un instrument més de defensa del dret paccionat, ja que era en aquesta institució on els estaments concedien el finançament que la Corona necessitava, generalment per qüestions bèl·liques.

El fet que el donatiu es votés en últim lloc, després de la satisfacció dels greuges i de l'aprovació de la legislació, és, segons Sebastià Soler, la clau de la força dels estaments davant del rei, que expressa perfectament el caràcter sinal·lagmàtic de la Cort General i de tot el sistema polític. Els estaments l'aprovaren sempre recordant que era un «donatiu graciós fet per aquesta vegada tan solament», recalcant la seva naturalesa extraordinària per evitar que esdevingués una obligació, si bé a la pràctica es podria dir que sí que ho fou, com succeïa en altres indrets, i exigiren sempre que la monarquia fos estrictament apartada de qualsevol assumpte relacionat amb el donatiu (recaptació, gestió, execució, despesa, etc.), deixant-lo en mans d'organismes delegats dels estaments, com la Generalitat, a diferència del que va succeir en indrets com França, Anglaterra o Castella, on continuaria en mans de la monarquia.⁴⁴

És aquí on es troba l'origen de la formació d'una hisenda paral·lela a la reial, amb tota una administració fiscal i tributària destinada a nodrir els ajuts concedits al monarca, la qual tindrà un gran desplegament en el segle XIV sota la intensa política de guerra desenvolupada per Pere el Cerimoniós, i és en aquesta època que la Cort General prendrà decisions que transformaran la fiscalitat general, especialment a partir del 1365, que és quan es produeix la major pressió fiscal de tot aquell segle coincidint amb la concessió del donatiu més gran que la Cort General atorgaria a un monarca fins a aquell moment. Davant d'aquesta situació, i agafant com a exemple la política desenvolupada pels municipis des dels anys trenta i quaranta, la Cort General es veurà forçada a emetre deute públic mitjançant la venda de rendes perpètuas i vitalícies, conegudes com a *censals morts* i *violaris*, per la dificultat de recaptar amb urgència els tributs creats el 1362-1363 per a sufragar els donatius, les mencionades *generalitats* que gravaven la producció i venda de llanes com també la importació i exportació d'altres productes en determinats punts duaners de la Corona, els quals quedaren com a garantia del compliment dels interessos i de l'amortització del deute.⁴⁵

A finals dels anys seixanta del segle XIV, aquella comissió estamental provisional formada per dotze diputats més dotze consellers assessors que la Cort General havia nomenat el 1359 per a gestionar el donatiu s'havia convertit en una administració permanent, coneguda com a Diputació del General i de manera no oficial com a Generalitat a partir de la segona meitat del segle XVI,⁴⁶ i s'anava

institucionalitzant fonamentalment a causa de la difícil amortització del deute públic. El 1367, la Cort General observava que quedaven per recaptar importants sumes de diners del gran donatiu del 1365, sospitant que s'estaven donant casos de corrupció dins la Diputació, per la qual cosa es va decidir cessar tot el personal i auditar tots els comptes deixant la institució en mans d'un únic dirigent, el regent Pere Vicenç, succeït per Bernat Bussot, establint un model que duraria fins al 1375, any en què es va restaurar el definitiu sistema col·legiat de govern de la institució⁴⁷ i que ens mostra l'important paper de la Cort General en la fiscalització de les institucions de país i de creació de polítiques d'anticorrupció, aspecte que derivaria més endavant en la creació de la Visita del General, institució que especialment durant l'època moderna s'encarregaria de supervisar les actuacions dels dirigents de la Generalitat fins a la mencionada supressió borbònica de totes les institucions catalanes el 1714.⁴⁸

És impossible, per tant, dissociar la Cort General de Catalunya de la Generalitat, per tal com esdevindria un dels exemples de dualisme polític més representatius d'Europa. No en seria l'únic cas, ja que en el segle XIII, però sobretot en el XIV, trobem experiències semblants al comtat Venaissí, a Normandia, a la Provença, al Friül o al ducat de Brabant, tot i que cap d'aquestes experiències assoliria el nivell d'institucionalització, les altes cotes d'autonomia i el pes polític i social de la Diputació del General de Catalunya.⁴⁹

Tot això va ser possible gràcies a la centralitat del parlamentarisme català i la seva consciència i capacitat per a limitar la *plenitudo potestatis* del rei de forma permanent en tot allò relatiu a la proferta, aspecte que va propiciar la creació de la jurisdicció del General, com també de forma provisional o temporal en altres poders com és el cas de l'usatge *Princeps namque* el 1373, ja que la Cort General va prohibir al rei la seva invocació durant tres anys, podent recuperar la regalia només quan el préstec de cent trenta mil lliures que la Cort li havia concedit que fos retornat o quan només restessin vint mil lliures. Durant el temps que el rei no podia invocar l'usatge, la seva interpretació i gestió de les despeses quedaria en mans d'una comissió estamental que aconsellaria al regent de la Diputació sobre en quines circumstàncies s'aplicaria, com també quins diners requeriria i com serien recaptats.⁵⁰

Finalment, i no menys important, s'ha de destacar el paper de la Cort General com a institució encarregada de validar, a través del jurament, la jurisdicció del rei. A Catalunya, contràriament a altres indrets com França o Anglaterra, no tenia aplicació l'aforisme «el rei ha mort, visca el rei», que suposava que el successor adquirís la jurisdicció immediatament amb la mort del titular⁵¹ (és el que hem vist encara a l'actualitat amb la mort de la reina Elisabet II del Regne Unit, salvant, òbviament, les grans distàncies polítiques que separen l'Edat Mitjana de l'Estat liberal contemporani), sinó que quedava supeditada a la prestació del jurament del dret General del Principat i de la unió dels regnes i terres de la Corona abans que el Ge-

neral li jurés fidelitat. A més, la normativa disposava que, en cas que el General jurés fidelitat abans que el successor o nou senyor ho fes, aquest jurament no tindria cap validesa i els súbdits no tindrien cap obligació envers el successor, com tampoc no se'ls podria imposar cap pena.⁵²

CONCLUSIONS

La Cort General de Catalunya troba els seus antecedents a l'època feudal, però serà al segle XIII i amb Jaume I quan s'anirà institucionalitzant i trobant la ubicació política que la caracteritzarà a l'època medieval i moderna. El naixement d'aquesta institució està íntimament lligat al fet que va suposar en aquell segle l'accés dels representants de les ciutats a les esferes de poder que tradicionalment havien estat reservades als ordres privilegiats, un fenomen que no solament va tenir lloc a Catalunya, en aquest cas el 1214, sinó també a la resta d'Europa, i que al segle XIV va jugar un paper cabdal en la representació de la comunitat general i en la irrupció d'una nova hisenda que, segons Michel Hébert, donarà lloc a una espècie de contracte fiscal que buscarà fixar un dret de vet a la major part dels aspectes que s'institucionalitzaran. Una major periodicitat en les reunions, la creació de comissions estamentals permanents, l'obligatorietat de consentir la política fiscal, la presentació de greuges o la limitació de les regalies del monarca, transformaran el contracte fiscal simple en un contracte polític complex que permetrà la construcció d'una administració paral·lela a la reial i l'establiment d'uns processos d'elecció i deliberació sota el concepte de cogovern⁵³ o dualisme polític.

La Cort General no serà una institució al servei de la monarquia que l'emprarà únicament per a reclamar consell i ajut financer, sinó que serà el lloc on sorgiran aquelles pràctiques i normes constitucionals que donaran estabilitat a les institucions i que definiran la cultura jurídica i política de Catalunya, la qual tindrà com un dels seus pilars fonamentals el pactisme. El sotmetiment de la monarquia a l'imperi del dret i a les normes tributàries anirà lligat a aquest fenomen, com també la fiscalització de l'activitat del General que, gràcies a la Cort General, adquirirà una jurisdicció amb un pes central en la vida política i social. És per això que davant qualsevol indicatiu que tota aquesta realitat pugui ser qüestionada o alterada, la resposta de la Cort serà mostrar a través de les diferents recopilacions del dret general del Principat o el dret específic del General, que tota aquesta dimensió només és alterable mitjançant el propi pactisme i que, per tant, la jurisdicció del General no pot ser torbada si no és per conducte de la Cort General, com també que determinades institucions han de tenir una composició paritària i que, en definitiva, la monarquia no pot provocar una ruptura entre el país i el seu dret, que és el que s'aconseguirà finalment amb la imposició de la Nova Planta en el període 1714-1716, acabant amb aquella estabilitat constitucional que s'havia mantingut inalterable durant tants segles.

NOTES I REFERÈNCIES

- [1] Des que van aparèixer els primers estudis sobre aquesta qüestió al segle XIX, ha sigut habitual en la literatura l'ús, per influència del castellà, de la forma plural Corts Generals per a referir-se a la celebració de la Cort particular de Catalunya. La denominació pròpia, en canvi, és en la seva forma singular, Cort General per a referir-se a la reunió conjunta amb el rei i els estaments, o simplement la Cort, si bé en aquest últim cas es refereix en moltes disposicions únicament als estaments. Així s'hi refereixen majoritàriament les fonts i així coincideixen els principals autors sobre la matèria, com Víctor Ferro, Oriol Oleart o Sebastià Soler, essent aquest últim autor qui ens indica, a banda, que la denominació en català prové del llatí vulgar *cors*, *cortis*, que alhora prové del llatí *cohors*, *cohortis* (recinte, corral) i que ens indica que s'empraria per a referir-se des del recinte on es tancaven els animals fins al recinte on el rei i les persones que l'auxiliaven es reunien; en canvi, quan la institució apareix en la forma llatina medieval *Curia Generalis*, ens indica que prové del mot llatí que significa «local del Senat i d'altres assemblees», passant a significar amb el llatí medieval des del segle XI «cort d'un príncep, tribunal judicial». Finalment, el que sí que apareix en la forma plural Corts Generals és la celebració conjunta de les Corts dels tres regnes peninsulars en localitats geogràficament estratègiques com les de Montsó. VÍCTOR FERRO. *El dret públic català. Les institucions a Catalunya fins al Decret de Nova Planta*. Societat Catalana d'Estudis Jurídics, Barcelona 2015, p. 222-223; ORIOL OLEART. «Organització i atribucions de la Cort General». A: *Les Corts a Catalunya: Actes del Congrés d'Història Institucional*. Generalitat de Catalunya, Barcelona 1991, p. 22-23; SEBASTIÀ SOLER. «La Cort General a Catalunya. Síntesi de la institució. Projectió posterior a la seva extinció». A: Josep SERRANO (coord.). *El territori i les seves institucions històriques. Actes*. Vol. 1. Fundació Noguera, Barcelona 1999, p. 120-123.
- [2] Vegeu Tomàs de MONTAGUT i Pere RIPOLL. «El pactisme a Catalunya: una concepció dual de la comunitat política». *Revista de Dret Històric Català* [Societat Catalana d'Estudis Jurídics], núm. 20 (2021), p. 189-201; aquest article reposa sobre la versió anglesa de l'article publicat en línia «Pactism in Catalonia: A Dual Conception of the Political Community». *Journal of Catalan Intellectual History*, núm. 12, p. 8-24, DOI: 10.2478/jocih-2019-0012; VICENT BAYDAL. «Los orígenes historiográficos del concepto "pactismo"». *Historia y Política*, núm. 34 (2015), p. 269-295.
- [3] Jesús LALINDE. *La persona y la obra del jurisconsulto vicense Jaume Callís*. Il·lustre Col·legi d'Advocats de Vic, Vic 1980, p. 62.
- [4] Jaume CALLÍS. *Extragravatorium curiarum per dominum Jacobum de Calicio*. Petrum Posa, Barcelona 1518.
- [5] Preti Vidonaei, París 1530.
- [6] Sebastiani A. Comellas, Barcelona 1621. 2 v.
- [7] Gerony Margarit, Barcelona 1632; vegeu Tomàs de MONTAGUT. «Estudi introductori». A: Lluís de PEGUERA. *Práctica, forma, y estil, de celebrar Corts Generals en Catalunya y materias incidentes en aquellas*. Rafel Figueró. Barcelona 1701. Edició facsímil. Generalitat de Catalunya. Departament de Justícia. Centre d'Estudis Jurídics i Formació Especialitzada. Centro de Estudios Políticos y Constitucionales. Madrid 1998.
- [8] Pel que fa als tractats i opuscles dedicats a la dinàmica de Corts a l'edat moderna, Eva Serra ens va indicar les obres més rellevants de l'àrea catalana i aragonesa abans de la Nova Planta com foren el *Commentariorum de actionibus* d'Antoni Oliba (1606), els *De pactis nuptialibus* de Joan Pere Fontanella (1612-1622), el *Ceremonial de Cort* de Miquel Sarrovira (1599), l'*Adnotationes decisivae, non minus utiles quam necessariae, ad causam debitorum quae in Curiis Generalibus Cathaloniae [...]* de Bernabé Serra (1563), el *Discurso breve sobre la celebración de Cortes de los fidelísimos Reynos de la Corona de Aragón*, obra dedicada al comte duc d'Olivares, de Gabriel Berart (1626), els *Discursos sobre la calidad del Principado de Cataluña, inclinación de sus habitantes y su gobierno* de Francesc Gilabert (1671), el *Summari, índex o epítome dels admirables y nobilíssims títols d'honor de Catalunya, Rosselló y Cerdanya* d'Andreu Bosch (1628), l'*Epítome* de Francesc Grases i Gralla (1711), el *Modo de proceder en Cortes de Aragón* de Jerónimo de Blancas (1641), el *Forma de celebrar Cortes en Aragón* de Jerónimo Martel (1641), o el *Tratado de celebración de Cortes Generales del reino de Valencia* de Llorenç Matheu i Sans (1652). També ens indica Eva Serra, citant Montagut, que mentre que els autors de celebració de Corts a Aragó eren historiadors, a Catalunya foren juristes que visqueren la vida parlamentària des de dins, com és el cas de Callís, autor a qui tenen present la resta d'autors. EVA SERRA. «La vida parlamentària a la Corona d'Aragó: segles XVI i XVII. Una aproximació comparativa». A: Jaume SOBREQUÉS, Joseba AGIRREAZKUENAGA, Mercè MORALES, Mikel URQUIJO i M. CISNEROS (coord.). *Actes del 53è Congrés de la Comissió Internacional per a l'Estudi de la Història de les Institucions Representatives i Parlamentàries*. Vol. 1. Parlament de Catalunya. Barcelona 2005, p. 501-504.
- [9] V. FERRO. *El dret públic català... op. cit.*
- [10] *Les Corts a Catalunya. Actes del Congrés... op. cit.*
- [11] Oriol OLEART. *Els greuges de cort a la Catalunya del segle XVI*. Universitat de Barcelona. Barcelona 1992.
- [12] Núria SALES. «Diputació, síndics i diputats. Alguns dels errors evitables». *Pedralbes: Revista d'Història Moderna*, núm. 15 (1995), p. 95-102.
- [13] Ho deia referint-se a aquella nova historiografia que va anar apareixent als anys vuitanta i sobretot als noranta i que va representar un canvi en la visió de la història institucional de la Catalunya dels segles XVI i XVII per la qual cosa alguns autors, com García Cárcel, havien fet interpretacions esbiaixades i gens positives sobre les Corts catalanes. Àngel CASALS. «La Cort General: una gran herència i un gran repte de futur». A: Agustí ALCOBERRO i Diego SOLA (coord.). *Eva Serra i Puig. Sessió en memòria*. Institut d'Estudis Catalans. Barcelona 2020, p. 107-108.

- [14] Ibídem. Vegeu, entre altres obres, E. SERRA. «La vida parlamentària a la Corona d'Aragó...», *op. cit.*; i Eva SERRA. «Butlletí bibliogràfic sobre les Corts catalanes». A: *Arxiu de Textos Catalans Antics*. Institut d'Estudis Catalans. Barcelona 2007.
- [15] E. SERRA. «La vida parlamentària a la Corona d'Aragó...», *op. cit.*, p. 501.
- [16] Per a una visió més àmplia sobre l'origen de la Pau i Treva i la seva evolució cap a la Cort General, vegeu Gener GONZALVO. «Les assemblees de Pau i Treva i l'origen de la Cort General de Catalunya». A: *Les Corts a Catalunya. Actes del Congrés...*, *op. cit.*, p. 87-88. Sobre la consideració que la Cort General del 1214 hauria estat la primera, ja que és el primer cop que l'estament ciutadà hi és convocat i des d'aquell moment sempre hi assistirà juntament amb els estaments privilegiats, vegeu Stefano M. CINGOLANI. «Lleida Agost (?) 1214». *Revista de Dret Històric Català*, núm. 15 (2015); Flocel SABATÉ. «Cortes y representatividad en la Cataluña bajomedieval». A: Germán NAVARRO i Concepción VILLANUEVA (coord.). *Cortes y parlamentos en la Edad Media peninsular*. Monografías de la Sociedad Española de Estudios Medievales, Múrcia 2020.
- [17] Michel HÉBERT. *Parlamentar. Assemblées représentatives et échange politique en Europe occidentale à la fin du Moyen Âge*. Éditions de Boccard, París 2014. p. 39-41, 61, 66 i 345-347.
- [18] J. LALINDE. *La persona y la obra...*, *op. cit.*, p. 62.
- [19] Per a una visió exhaustiva sobre la primera compilació i el paper de Callís i la resta de juristes, vegeu Daniel ÀLVAREZ. «Elaboració de la Compilació de 1413». *INI-TIUM: Revista Catalana d'Història del Dret*, núm. 21 (2016), p. 429-469; *Compendium Constitutionum Cataloniae Narcís de Sant Dionís*. Textos Jurídics Catalans. Parlament de Catalunya, Departament de Justícia, Barcelona 2016.
- [20] Pel que fa a la normativa que pertany a l'època moderna, i tenint en compte la compilació del 1702, es tracta de les següents disposicions: la constitució 15 de la Cort General de Montsó del 1510, que dictava que els processos familiars fossin conservats en els arxius dels corresponents braços (el de l'Església de Tarragona per al braç eclesiàstic, el de la Diputació per al braç militar i el de la ciutat de Barcelona per al braç reial); el capítol de Cort 12 de la Cort General de Montsó del 1553, relatiu a l'obligatorietat que els síndics que acudirien a la Cort fossin naturals de la universitat a la qual representaven; la constitució 15 de la Cort General de Barcelona del 1599, mitjançant la qual s'establia que el militar menor de vint anys no pogués tenir vot a la Cort o en els processos de braços o estaments; la constitució 23 de la Cort General de Barcelona del 1702, que concretava la constitució anterior, i el capítol de Cort 35 de la mateixa Cort, a través del qual es prohibia que qualsevol oficial del rei o personal que rebés sou o pensió d'ell pogués assistir a la Cort (i parlaments) o a les reunions del braç al qual pertanyia (com tampoc enviar-hi procurador) perquè suposaria una infiltració de l'entorn reial. Es tracta, per tant, d'una regulació d'incompatibilitats per al potencial conflicte d'interessos que reafirma que anteriorment sempre havia estat així, una política que busca l'estabilitat del pactisme. Joan-Pau MARTÍ i Josep LLOPIS (Estampers). *Constitucions i altres drets de Catalunya. Edició facsímil [1704]*. Textos Jurídics Catalans. Departament de Justícia. Generalitat de Catalunya. Barcelona 1995.
- [21] Flocel SABATÉ. «Judici entre el comte Ramon Berenguer IV i Bernat d'Anglesola». *Ilerda* (1991), núm. 49, p. 129.
- [22] «Que iuys de la Cort e els usatges de grat sien rebuts e seguits com sien per temprar la duresa de la ley; e que les coses sien jutjades segons lo[s] usatge[s], e on no bastaran usatges torna hom a les leys e arbitre del príncep e a son uiy de la Cort.»
- [23] Tot i l'aparent descontentament del braç eclesiàstic, la realitat és que aquest tribut, únicament present al Principat de Catalunya, però no a la resta de regnes i terres del rei, va ser recaptat tot just dues vegades en tot el segle XIV amb motiu de l'accés al tron dels reis Alfons el Benigne (1327) i Pere el Cerimoniós (1336) i és, segons Manuel Sánchez, un tribut amb la venda del qual inicia el camí cap a la seva extinció a finals d'aquell segle. Manuel SÁNCHEZ. «La evolución de la fiscalidad regia en los países de la Corona de Aragón (c. 1280-1356)». A: *Europa en los umbrales de la crisis. 1250-1350: [actas de la] XXI Semana de Estudios Medievales*. Estella, 18 a 22 de juliol de 1994. 1995, p. 397 i 407. Jordi MORELLÓ. «Vers l'obtenció d'una franquesa fiscal: el rescat del bovatge al Camp de Tarragona (1347)». *Historia et Documenta*, núm. 4. 1998, p. 42-43.
- [24] Víctor FERRO. «El dret català durant els segles XVI i XVII». *Revista de Dret Històric Català* [Societat Catalana d'Estudis Jurídics]. Vol. 12. Barcelona 2013, p. 49-50.
- [25] Tomàs de MONTAGUT. «La monarquia i les institucions dels territoris. Les diputacions del General». A: Ernest BELENGUER (ed.). *Ferran II i la Corona d'Aragó*. Institut d'Estudis Catalans, Barcelona 2018, p. 368.
- [26] Aquest capítol no apareix a la primera compilació; s'ha tingut en compte la compilació del 1702.
- [27] J. LALINDE. *La persona y la obra...*, *op. cit.*, p. 67.
- [28] J. LALINDE. *La persona y la obra...*, *op. cit.*, p. 65; Lluís de PEGUERA. *Pràctica, forma...*, *op. cit.*, f. 70.
- [29] Els títols en qüestió són els següents: *De reparació de greuges en la Cort o per quals persones sia faedora*; *De leys, usatges e constitucions*; *De interpretació de constitucions*; i *De observar constitucions axí per oficials reals com de la senyora reyna*. Pere MICHEL i Diego GUMIEL (Editors). *Constitucions de Catalunya: incunable de 1495*. Edició facsímil. Textos Jurídics Catalans. Departament de Justícia. Generalitat de Catalunya. Barcelona 1988.
- [30] «Volem, estatuim i ordenem que si nos o els successors nostres alguna constitució general o estatut voldrem fer a Catalunya, aquella o aquell el fem amb l'aprovació i el consentiment dels prelats, dels barons, dels cavallers i dels ciutadans de Catalunya o, ells apel·lats, de la major, i la més sana part d'aquells.»

- [31] Josep Maria GAI, «La creació del dret a Corts i el control institucional de la seva observança». A: *Les Corts a Catalunya: Actes del Congrès...*, *op. cit.*, p. 87-88.
- [32] V. FERRO. *El dret públic català...*, *op. cit.*, p. 349.
- [33] Pere RIPOLL. *El Llibre de Vuit Senyals de la Generalitat de Catalunya (segle XV)*. Textos Jurídics Catalans. Parlament de Catalunya, Barcelona. (En premsa.)
- [34] J. GAY. «La creació del dret a Corts...», *op. cit.*, p. 88.
- [35] N. SALES. «Diputació, síndics i diputats...», *op. cit.*, p. 99.
- [36] P. RIPOLL. *El Llibre de Vuit Senyals...*, *op. cit.*
- [37] També ens indica el mateix autor que continua essent vàlida la definició de Tomàs Mieres, que considerava que les constitucions «són les lleis fetes en Corts Generals a súplica dels tres braços i el rei hi parla en primera persona; capítol de Cort és el que es fa en Cort a súplica dels tres braços, o de dos, o d'un sol, i el rei hi parla en tercera persona amb la fórmula "Plau al senyor rei"». J. GAY. «La creació del dret a Corts...», *op. cit.*, p. 88.
- [38] S. SOLER. «La Cort General a Catalunya...», *op. cit.*, p. 136-137.
- [39] J. GAY. «La creació del dret a Corts...», *op. cit.*, p. 89.
- [40] P. RIPOLL. *El Llibre de Vuit Senyals...*, *op. cit.*
- [41] E. SERRA. «La vida parlamentària a la Corona d'Aragó...», *op. cit.*, p. 525.
- [42] La constitució «poc valdria» no fou un capítol de Cort com alguns autors afirmen, segurament confosos per la compilació del 1702 que s'hi refereix com a «capítol» de constitució, sinó una norma formalment proposada pel rei que en aquest cas ens mostra el caràcter fictici de la seva iniciativa legislativa de la qual ens parla Víctor Ferro, per tal com difícilment la monarquia buscava limitar de forma tan categòrica la seva potestat normativa. El sotmetiment de la monarquia a l'imperi del dret i la nul·litat dels seus actes normatius contraris al dret general incloïa aquells motivats per mesures excepcionals (*motu proprio* o *certa scientia*), com també s'estenia a tot acte o resolució que qualsevol oficial o jutge dispensés per a donar compliment a la norma lesiva, per la qual cosa també es preveïen penes pecuniàries i espirituals, igual que el recurs a la Reial Audiència en cas de controvèrsies. És aquesta institució, precisament, i la impossibilitat de qüestionar les sentències d'una instància que en determinades èpoques està més del costat del rei, el que farà sorgir la necessitat de revisar el sistema, especialment a partir del segle XVI. Per a una visió més àmplia sobre aquesta qüestió, vegeu Ernest BELENGUER. «La legislació político-judicial de les Corts de 1599 a Catalunya». *Pedralbes. Revista d'Història Moderna*, núm. 7 (1987), p. 9-28; Eva SERRA. «El sistema constitucional català i el dret de les persones entre 1702 i 1706». *Butlletí de la Societat Catalana d'Estudis Històrics*, núm. XXVI (2015). Sobre el Tribunal de Contrafaccions, vegeu Josep CAPDEFERRO i Eva SERRA. *La defensa de les Constitucions de Catalunya: el Tribunal de Contrafaccions (1702-1713)*. Departament de Justícia de la Generalitat de Catalunya. Barcelona 2014; Josep CAPDEFERRO. «Zones grises de l'observança. Diputació i/versus contrafaccions». A: *I Jornada de Dret Públic Català Víctor Ferro Pomà*. Societat Catalana d'Estudis Jurídics. Barcelona 2020. Sobre la fórmula «obedézcase pero no se cumpla», la seva naturalesa i els casos en què va implicar la nul·litat de la norma lesiva sense conseqüències penals o administratives, vegeu Benjamín GONZÁLEZ. «La fórmula "Obedézcase pero no se cumpla" en el Derecho castellano de la Baja Edad Media». *Anuario de Historia del Derecho Español*, núm. 50 (1980). Sobre el decisionisme castellà, vegeu José GARRIDO. «Quod principi placuit legis habet vigorem: su recepción en la Corona de Castilla». A: *Fundamentos romanísticos del derecho contemporáneo*. Vol. 1. Asociación Americana de Derecho Romano, Madrid 2021.
- [43] V. FERRO. *El dret públic català...*, *op. cit.*, p. 269-273; capítol de Cort número 87 de les Corts del 1376.
- [44] S. SOLER. «La Cort General a Catalunya...», *op. cit.*, p. 140-142; Víctor FERRO. «La Deputació del General, un organisme creat per les Corts». A: Tomàs de MONTAGUT, Josep M. SANS I TRAVÉ i Carles VIVER I PI-SUNYER (coord.). *L'autogovern de Catalunya: els precedents*. Fundació Lluís Carulla. Barcelona 2004.
- [45] Per a una visió més àmplia sobre l'impacte que va generar la política del deute públic, vegeu Manuel SÁNCHEZ. «Las primeras emisiones de deuda pública por la Diputación del General de Cataluña (1365-1369)». A: *La deuda pública en la Cataluña bajomedieval*. Consejo Superior de Investigaciones Científicas (CSIC). Institución Milá y Fontanals. Departamento de Estudios Medievales. Barcelona 2009; Manuel SÁNCHEZ. *Pagar al rey en la Corona de Aragón durante el siglo XIV (estudios sobre fiscalidad y finanzas reales y urbanas)*. Consejo Superior de Investigaciones Científicas (CSIC). Institución Milá y Fontanals. Departamento de Estudios Medievales. Barcelona 2003.
- [46] Pere RIPOLL. «Les Corts catalanes del 1376: un moment representatiu de la consolidació jurisdiccional i institucional de la Generalitat de Catalunya segons el Llibre de Vuit Senyals (s. XV)». A: *La memòria del regne: arxius, fonts i tipologies documentals. 600 anys de la Generalitat Valenciana*. Publicacions de la Universitat de València. València. (En premsa.)
- [47] Per a una visió més àmplia sobre la irrupció de la figura del regent, vegeu Pere RIPOLL. «La Generalitat de Catalunya bajo el gobierno del regente Pere Vicenç (1367-1369)». A: *Revista de Estudios Histórico-Jurídicos* (Xile), núm. XLII (2020).
- [48] Per a una visió exhaustiva sobre la Visita del General, vegeu Ricard TORRA. *Anticorrupció i pactisme: la Visita del General a Catalunya (1431-1714)*. Afers. Catarroja 2020.
- [49] Per a una aproximació sobre el fenomen de comissions estamentals a Europa, vegeu Pere RIPOLL. «Processos d'emancipació estamental a l'Europa medieval: les altres Generalitats». *Afers*, núm. 36 (2021-2022). Josep CAPDEFERRO i Ricard TORRA (coord.). *Una historiografia emergent*. Afers. Catarroja 2022.
- [50] És el que establia el capítol de Cort número 4 de la mencionada Cort General. Per a una visió més àmplia sobre

la transformació de l'aparell fiscal per influència d'aquest usatge, vegeu Manuel SÁNCHEZ. *La convocatoria del usatge 'Princeps namque' en 1368 y sus repercusiones en la ciudad de Barcelona*. Quaderns d'Història. Barcelona 2001.

- [51] És el que àmpliament va desenvolupar Ernst Kantorowicz el 1957 quan parlava de la dualitat reial basada en el «cos natural», que mor, i el «cos polític», que es manté. Ernst KANTOROWICZ. *The King's Two Bodies: A Study in Medieval Political Theology*. Princeton Classics. 2016 (última edició). Més recentment, qui també tracta aquesta

qüestió és Stanis PEREZ. *Le Corps du roi. Incarner l'État. De Philippe Auguste à Louis-Philippe*. Perrin. 2018.

- [52] Per a una visió exhaustiva sobre el jurament, vegeu Montserrat BAJET. *El jurament i el seu significat jurídic al Principat segons el dret general de Catalunya (segles XIII-XVIII)*. Edició de la «forma i pràctica de celebrar els juraments i les eleccions a la ciutat de Barcelona en el segle XV». Universitat Pompeu Fabra. Seminari Permanent i Interuniversitari d'Història del Dret Català «Josep M. Font Rius». Barcelona 2009, p. 44-60.
- [53] M. HÉBERT. *Parlamentar...*, *op. cit.*, p. 7 i 583-590.

NOTA BIOGRÀFICA

Pere Ripoll Sastre és doctor en dret i professor a la Universitat Pompeu Fabra. Les seves principals línies d'investigació són el règim jurídic de la Generalitat de Catalunya del segle XIV i el dret públic català medieval. Ha estat membre de diferents grups de recerca sobre aquest àmbit des del 2014 i investigador visitant al Corpus Christi College de la Universitat d'Oxford i a la Universitat del Quebec a Montreal.